

De ideale uitzetkarper

Deel 2 – ‘To fit or not to fit’

Hoeveel ‘kolossentillende’ karpervissers vragen zich af waar dat stuk visvlees in hun armen vandaan komt? Vast een vergelijkbaar percentage als van mensen die willen weten wat er in die lekkere kalfskroket zit. Toch heeft het gros van die supervangsten een verleden als kweekvis en een startpunt vanuit een teil. Het is niet meteen een vrolijke taak om het gevierde moment van een karperuitzetting op te volgen met cijfers en data, maar dat is wel waar Filip en ik, in dienst van de Belangenvereniging Verantwoord Karperbeheer, voor staan. In het tweede en laatste deel zoomen we in op de (neven)effecten van verschillende uitzetrecepten en -formules.

Voor ons is het vanzelfsprekend geworden dat je uitzetsucces afmeet aan het aantal terugmeldingen bij een Spiegelkarperproject (SKP). Dat is, met een goeie vertaling, immers een betrouwbare indicator gebleken van de overleving van uitgezette karpers. De aantrekkingskracht van karpers ligt echter voor veel karpervissers toch vooral in het hoge gewicht dat ze kunnen bereiken. Om die reden kan de groei van uitgezette karpers zich altijd in meer belangstelling verheugen dan thema's als migratie en overleving.

Die aandacht slaat niet zelden om in blindheid als het gaat om recordvissen.

Filip en ik zijn niet primair op onze tandem geklommen om wantoestanden aan de kaak te stellen, maar we stappen ook niet af of rijden om als we ze tegenkomen. Er zijn nog steeds genoeg lieden die hun hand er niet voor omdraaien om doelbewust grote karpers uit hun eigen omgeving te halen en te verhuizen. Puur om hun eigen water op te waarderen. Dat levert naast leed ook interessante informatie op.

AANPASSINGS-PROBLEMEN

In het eerste deel van dit tweeluik kwamen we tot de conclusie dat het aanpassen aan een nieuwe omgeving lastiger wordt naarmate de uitzetkarper ouder is. Maar zelfs de standaard (k3) projectspiegelkarper vertoont pas na een jaar of drie min of meer natuurlijk gedrag. Natuurlijk gedrag gedefinieerd als: gelijkend op het gedrag van de originele bewoners van ongeveer gelijke leeftijd. Veel van de volgende fenomenen zijn volgens ons terug te voeren op (soms fatale) problemen met aanpassen aan een nieuwe omgeving:

- Kort na uitzetting of overzetting zijn karpers (en denk gerust ook aan forellen en steuren) zeer gemakkelijk te vangen. Door desoriëntatie en daarmee gepaard gaande stress staat het instinct voor gevaar (nagenoeg) uit. Er zijn legio voorbeelden van karpers die zich kort na uitzetting keer op keer laten vangen.
- Kort na uitzetting zwemmen karpers enorme afstanden. De uitdrukking ‘kip zonder kop’ is geheel van toepassing op deze vissen. Ze hebben geen houvast in hun nieuwe omgeving.
- Pas uitgezette karpers overleven vervoer- en opslagschade niet. Zelfs oppervlakkige beschadigingen helen onvoldoende door het door

Er zijn nog steeds genoeg lieden die hun hand er niet voor omdraaien om doelbewust grote karpers uit hun eigen omgeving te halen en te verhuizen

Louter voor de sport gekweekte Hollandse spiegelkarpers door Special Carp. (Foto: Hans Molenaar)

stress aangetaste immuunsysteem.

- Autochtone karpers (originals) sterven kort na een uitzetting. De komst van (veel) nieuwkomers brengt veel stress mee waardoor overdracht van ziektes gemakkelijk optreedt.
- Op latere leeftijd overgezette karpers blijven tot hun dood heel veel gevangen worden. Het is zelfs de vraag of karpers van tien jaar of ouder zich in die zin ooit nog helemaal kunnen aanpassen aan een nieuwe omgeving.
- Oudere karpers overleven een overgang naar andersoortig water niet. De meest dodelijke combinatie is zonder twijfel: een in open water geboren en opgegroeide grote en oude karper overzetten naar een overbezette stressput. Dat mag gerust dierenkwelling heten. Overlevingskansen zijn op termijn (paar jaar) vrijwel nihil.
- In een nieuwe rijke leefomgeving vertonen ondervoede karpers vraatzucht. Dit fenomeen is ook bekend bij mensen. Kinderen geboren net na de Hongerwinter van 1944 hadden een verhoogd risico op obesitas.

Voor de duidelijkheid: het is niet zo dat bovenstaande fenomenen in alle gevallen opgaan. Niet alle karpers reageren gelijk! Het geeft echter wel aan waar de kansen en gevaren schuilen bij uitzettingen en overzettingen. Kijk maar eens naar het volgende voorbeeld!

DE GESTOLEN DUITSER

In augustus 2006 verdween een beloftevolle recordvis van het AHV-boezemproject van de aardbodem.

Het was een vis van Duits/Gallicische origine, uitgezet in 2000. Ruim 16 kilogram woog de vis op dat moment en bij dat Spiegelkarperproject mochten we lang dromen dat deze fraai gebouwde snelgroeier als eerste de 20 kilogram zou halen.

In 2013 kreeg het AHV-project een melding van een zeer grote vis waarvan het gerucht ging dat het om een gestolen vis ging. Het duurde niet heel lang of de beloftevolle vis werd herkend in een archief van open water. De vis bleek nu ruim 24 kg te wegen en zwom rondjes op een afgesloten, flink bevoerd circuitwater!

Je kunt daarover, naast de ethische vraag, nog enkele voor ons onderwerp relevante vragen stellen. Wat

zou deze vis hebben gewogen als-ie niet was gestolen en in z'n omgeving was gelaten? Wel, de zwaarste gemelde Duitser van dit project weegt anno 2016 17,5 kilogram, dus durven we wel aan te nemen dat deze vis 'in vrijheid' dat gewicht van 24 kilogram nooit en te nimmer zou hebben gehaald. Maar zou deze Duitser als deze als gewone k3-vis was uitgezet in dat circuitwater in de buurt zijn gekomen van dat gewicht van 24 kg? Wij vermoeden sterk dat dat ook bij lange na niet het geval zou zijn geweest.

DUBIEUS RECEPT

Die abnormale groei zit 'm volgens ons in een dubieus recept. Plaats met goede groeigenen begiftigde kweekkarpers gedurende enkele jaren in een

Deze, door Rick van Wees in een dun bezette plas gevangen, beul van een schub heeft als jongeling de 'oorlogsjaren' in de overbezette Bosbaan meegemaakt.

(Li) De Gestolen Duitser in 2006 voor overzetting naar een circuitwater.
(Re) De Duitser in zijn jonge jaren bij uitzetting.

Ja, groot is ie wel, maar hoe zit het met het welzijn van deze vis?

overbezet water. Deze karpers zullen zelfs in abominabele omstandigheden tot behoorlijke groei komen. Zet deze vissen over in een dun bezet 'boilluilekkerland' en the sky is the limit. Dergelijke vissen zetten hun ultra-actief voedselzoekgedrag in de nieuwe omgeving gewoon voort. Maar in plaats van een karig maal vinden ze in hun nieuwe omgeving voortdurend gedekte tafels. Dat wekt vraatzucht op en dan: tel uit je winst! Het zou ons niet verbazen dat dit recept vaak ten grondslag ligt aan topgewichten van 35 kilogram en meer die tegenwoordig 'normaal' zijn in specimenwateren en met name in betaalwateren in zowel binnen- als buitenland. Is er een keerzijde? Ja, hardgroeiërs blijken maar al te vaak doodgroeiërs

te zijn. Vetzucht bij karpers verhoogt immers de kans op ziekte en voortijdige dood. Dat we de afgelopen twee jaar niets meer hebben vernomen van de gestolen Duitser kan net zo goed wijzen op een strikt 'onder de pet houden' van informatie als op de voortijdige dood van deze belofte.

BVK-ADVIES:

Kies als het even kan voor minimaal beschadigde uitzetkarpers en probeer bij uitzetting en vervoer ook schade zoveel als mogelijk te voorkomen.

Tsjechische spiegels net na afvising. Onbeschadigd en goed in het slijm. Zo wil je ze het liefst uitzetten!

SCHADE EN STRESS BIJ UITZETTING

Tot nu toe hebben we wat betreft een goede start van uitzetkarpers gefocust op grootte en leeftijd van uitzetkarpers, maar uiteraard is de werkelijkheid complexer. Hans Moolenaar van het SKP van de Haagse boezem trok in 2005 aan de bel. Hij zag een direct verband tussen door opslag en vervoer beschadigde karpers en tegenvallende terugmeldpercentages. Wat blijkt uit de SKP-cijfers: bij ernstige beschadigingen vallen de verliezen zelfs dik twee keer zo hoog uit als bij onbeschadigde karpers! Dergelijke verliezen waren door de eerste SKP'en zeker niet ingecalculeerd. Karpers stonden vooral bekend als taaie vissen. En inderdaad: wat kunnen ze tekeer gaan tijdens de paai! De vellen hangen erbij, maar in het najaar zie je er niets meer van. Hoe kan het dat soortgelijke beschadigingen uitzetkarpers wel fataal worden? Ook dit fenomeen staat in het rijtje van aanpassingsproblemen hierboven. Aan vissen is niet gemakkelijk af te lezen hoe zwaar ze het hebben tussen karpervijver en uiteindelijke uitzetting. Opslag en vervoer kan het stresshormoon cortisol gevaarlijk ver opvoeren. Stress tast het immuunsysteem dermate aan dat ook oppervlakkige wonden gemakkelijk infecteren met soms fatale gevolgen.

Zowel kwekers, leveranciers als uitzettende projecten doen, wakker gemaakt en gehouden door de SKP-data, steeds meer hun best om kweekkarpers gaaf en gezond af te leveren en uit te zetten. Idealiter gaan de 'afgenette' uitzetkarpers in oktober/november rechtstreeks van de vijvers naar de klant. In de praktijk wordt uitzetkarper vaak eerst opgeslagen alvorens te worden afgeleverd. Als je dan achteraan de rij staat, krijg je dikwijls de meer beschadigde karpers. Dat geeft grote verschillen in het terugmeldpercentage en dan mag je dus gerust vertalen als verschillen in overleving.

UITZETPERIODE EN -LOCATIE

Feit is dat in het najaar karpers het best geprepareerd zijn om een voedselarme (rust)periode te overleven. De vetlaag en slijmlaag zijn dan op z'n dikst. 'Elk voordeel heb z'n

nadeel.' De aan bacteriën en virussen overgeleverde uitzetkarpers moeten het zien uit te zingen tot het nieuwe groeiseizoen, waarmee de herstelperiode begint en dat is meestal pas in mei. Die eerste winter kan doorslaggevend zijn. Het klinkt vreemd, maar het ideale scenario is een relatief koude en stabiele winter. De vis moet liefst zo snel mogelijk inactief worden. Is het een wisselvallige, zachte winter, dan gaat de karper niet in rustmodus en verbruikt meer energie dan hij of zij kan halen uit het beperkte aanbod natuurlijk voedsel. De karper verzwakt, de weerstand neemt af. Hoegenaamd niet gunstig wat overleving van de eerste winter 'buiten' betreft.

Door uit te zetten in het voorjaar kan de karper snel herstellen door te vreten. Maar ook hier zit een

MET DE KENNIS VAN NU IS HET BVK-ADVIES:

Kies liefst voor een najaarsuitzetting en voor een uitzetplek buiten de hoofdstroom in de buurt van een geschikt winterverblijf.

keerzijde aan. Die laatste winter in de kwekerij zitten de flink gegroeide k3 karpers vaak opeengepakt en dat geeft op zich al veel stress en overdracht van ziektekiemen. Hongerige aalscholers slaan bovendien juist in die periode toe. De karper wordt dus in het vroege voorjaar vaak in slechte conditie afgeleverd met niet zelden zichtbare schimmels (karperpokken) en parasieten (karperluis). De extra stress door vervoer en uitzethandelingen plus de direct gevraagde aanpassing kan de uitzetkarpers dan gelijk fataal worden.

Zet je vroeg in het seizoen uit (half oktober tot begin november) dan is het aanbod natuurlijk voedsel nog behoorlijk groot. Bovendien hebben de verzwakte uitzetkarpers

Opslag- en vervoerschade doen de overlevingskansen dalen.

voldoende tijd om een geschikt winterverblijf te vinden en nog wat aan te sterken voor de winter. Dat lijkt vooralsnog de meest gunstige uitzetperiode.

Over de meest geschikte uitzetplek bestaan verschillende opvattingen. Vissen handmatig stuk voor stuk verspreiden voorkomt clustering en kan ziekteoverdracht voorkomen. Daarentegen gooi je op groot open en stromend water de uitzetkarper dan letterlijk in het diepe. De kans is groot dat de toch al kwetsbare, gestreste en gedesoriënteerde vissen extra lang en ver gaan zwemmen. Daar zijn talloze SKP-voorbeelden van. Die kilometers kosten nodeloos veel energie die absoluut nodig is om die eerste maanden door te komen.

Hoewel geen typische schoolvis zit het clusteren in de natuur van

karpers. Veel betere overlevingskansen creëer je dan ook door karpers groepsgewijs uit te zetten in de buurt van een geschikte (beschutte) plek om de winter door te komen. Denk daarbij aan bruggen, jachthavens en andere potentiële winterverblijven van karper.

Aalscholervraat op de kweekvijver resulteert in stress en diepe wonden: een dodelijke combinatie.

Uitzetten bij een jachthaven is een pluspunt.

Hoewel karpervissers graag lippendienst bewijzen aan prachtige volschubspiegels, wordt er toch al vele jaren vrij kritiekloos kale spiegelkarpers uitgezet...

STERFTE NA UITZETTING

Het blijft een van de meest trieste ervaringen van karperuitzetters: Je wil een bestand opbouwen, maar in plaats daarvan breng je de laatste originals om zeep. Dit probleem steekt al sinds tenminste 2000 regelmatig de kop op in stilstaande, afgesloten wateren. Gevoelige cijfers over sterfte in karperputten en betaalwateren en circuitwateren komen niet spontaan onze kant op maar zeker is dat veel beheerders hiermee aanhoudend kampen. Vaak wordt dergelijke sterfte louter geweten aan de gezondheid van de uitzetkarpers. Oost- Europese kwekers staan er wat dat betreft slecht op. Ook wij hebben lang aangenomen dat een gezondheids-certificaat afdoende is om de kans op sterfte te minimaliseren. We moeten echter constateren dat op afgesloten wateren letterlijk alle uitzettypes, rassen, bloedlijnen die we kennen tot sterfte na uitzetting hebben geleid. Het is een illusie om ziektekiemvrije en niet gestreste karpers van welke kwekerij ook te krijgen. Elke karper wordt, zeker in kwekerijen waar ze dicht op elkaar zitten, geconfronteerd en besmet met tal van ziektekiemen,

parasieten, bacteriën en virussen die elk moment kunnen toeslaan.

Tegelijk zien we dat op open, stromend water dergelijke sterfte na uitzetting, ongeacht welke karpers je uitzet, niet voorkomt. Dat heeft ongetwijfeld te maken met verspreiding van karpers over een groot oppervlak, maar ook met goede doorstroming/doorspoeling, waardoor schadelijke ziektekiemen worden weggespoeld en besmetting minder gemakkelijk optreedt. In afgesloten stilstaand water is het risico op ziekteverspreiding veel groter. Dus luistert het hier, zowel bij uitzetkarpers als bij originals, veel nauwer. Mankeert er iets aan de gezondheid en het afweermecanisme aan beide kanten dan is de kans op ongelukken groot. Niet voor niets dat het op overbezette karperputten vaak mis gaat na een uitzetting. Virussen, bacteriën en parasieten tieren in die omstandigheden welig en besmetting is welhaast onvermijdelijk. Neem daarbij dat een introductie van (veel) nieuwe vissen veel stress met zich mee brengt en je kunt wachten op ellende.

Wij achten het op dergelijke kwetsbare wateren extra raadzaam om vooral niet te vaak, en dan steeds zeer kleine aantallen tegelijk uit te zetten. Liefst nog blijven de uitzetvissen tijdelijk gescheiden van de originals.

UITERLIJK

Over smaak valt best te twisten. Met een gezegd hebbend dat wij helemaal niets tegen zwak beschubde consumptievissen hebben. Het gaat ons inziens echter de verkeerde kant op als uitzetting na uitzetting dertien in een dozijnvissen kale spiegels uit de tank komen.

BVK-ADVIES:

Zet niet te veel in één keer uit. In afgesloten wateren nooit meer dan 5% van het op dat moment aanwezige bestand. Dus als er 100 karpers huizen hooguit vijf karpers uitzetten.

Zorg dat weerstand en gezondheid van zowel originals als uitzetvissen zo optimaal mogelijk zijn.

Voorjaarssterfte komt vaak voor en wordt niet altijd terecht gelinkt aan een uitzetting.

Hoewel karpervissers graag lippendienst bewijzen aan prachtige volschubspiegels, wordt er toch al vele jaren vrij kritiekloos kale spiegelkarpers uitgezet in zowel open als afgesloten water. De BVK kiest voor diversiteit. Variatie in rassen en typen maakt je bestand op den duur niet alleen aantrekkelijker, maar ook sterker. Elke karperstam, kruising of bloedlijn heeft zo z'n eigen zwakke en sterke punten. Eén weeffoutje kan voldoende zijn om opgescheept te

BVK-ADVIES:

Kies voor open wateren en zeker voor grote rivieren liever voor karpers met een wat strakker postuur.

zitten met een bestand slecht groeiende karpers of erger: een bestand dat binnen enkele jaren omvalt. Door een pluriforme 'karpersamenleving' na te streven spreid je het risico.

Het ideaal voor de bouw van uitzetkarpers is mettertijd veranderd. De gemiddelde uitzetters gaat liefst voor een flinke knik achter de kop en aanleg voor een buik. Het is ongetwijfeld de belofte van snelle groei en dus toekomstige recordvissen, die uitzetters doet jubelen wanneer ze de voor het bord gekweekte karpers direct na uitzetting zien 'wegwaggelen'. We hoeven de discussie uit de jaren 1960 en 1970, waarin de inferioriteit

van kweekkarpers centraal stond, niet over te doen. Het gaat nu niet over vechtkracht, inferieure rassen of esthetische voorkeur, maar over weerbaarheid, levensverwachting en ja, ook uitstraling. Ooit stilgestaan bij de indruk die waterbeheerders/biologen krijgen van het uitzetten

van dusdanig gebouwde karpers? Dat is wel verstandig wanneer je weet dat waterbeheerders het veto uit kunnen roepen over karperuitzettingen!

Het zou misschien anders zijn als dit type karper zich uitstekend weet te redden na uitzetting. In dun

Met deze bouw moet je niet veel verwachten van groei en op open water is zo'n vis waarschijnlijk een vogel voor de kat...

In onze ogen best of both worlds: Mark van den Berg met een kruising Valkenswaard/Villedon 2006: goede groei en vaak verbluffende schoonheid!

Verwilderde schubs zijn subliem aangepast aan hun omgeving.

Deze vreemd gebouwde Villedonspiegel stagneerde snel in groei en verdween voortijdig van de SKP- radar.

Een Tsjechische schone met een miniem knikje: de gulden middenweg?

bezette circuitwateren waar jaar in jaar uit flink wordt bijgevoerd lukt dat heus wel, maar hoe is dat op 'gewone' wateren? Wij zien steeds meer aanwijzingen dat asymmetrisch gebouwde karpers (karpers met vergroeide staartwortels, vergroeide rugwervels en hangbuiken) het met name in open ('wild') water qua overleving en verrassend genoeg ook qua groei (vooral lengte) minder goed doen dan karpers met een 'normaal' postuur. Dat dit niet strookt met de beeldvorming kan wel kloppen. Zowel slechte groei als slechte overleving worden graag met de mantel der liefde, of, eerder nog, die der commercie, bedekt.

Hoewel het matchen van kale karpers steeds beter lukt door de specialistische ervaring van een groeiende groep semi-professionele 'screeners', loop je als SKP snel vast als er massa's sterk gelijkende spiegelkarpers in je water rondzwemmen. Zwak beschubde consumptievissen kunnen een prima keuze zijn voor wateren waar ze schaars voorkomen, of voor kleinere afgesloten wateren waar niet gemonitord hoeft te worden. Voor open wateren, waar de afgelopen jaren al zoveel kale spiegels zijn uitgezet, ligt dat anders. Daar is het belang van individuele herkenbaarheid groot!

Gelukkig raken, na het gat dat de OVB in 2002 heeft laten vallen, steeds meer kwekers en leveranciers inmiddels overtuigd dat investeren in speciaal voor de hengelsport bestemde karpers best rendabel kan zijn. Die wending kan weleens de redding betekenen van SKP-monitoring.

SLOTWOORD

Wij willen ten slotte gezegd hebben dat wij uit zorg over het moderne karperbeheer in Nederland en België dit podium van Dé Karperwereld hebben gezocht. Met onze onderbouwde analyse zitten we midden in een proces en uiteraard staan de voorlopige conclusies ook bij onszelf doorlopend ter discussie. Langer wachten was voor ons echter geen optie in de opportunistische karperwereld.

We hopen niet alleen, we weten wel zeker dat het inzicht in karperbeheer snel voortschrijdt. Dat was niet mogelijk geweest zonder karpervissers die de moeite en de durf opbrengen om hun (spiegel)karpervangsten te delen met het SKP in de buurt! Blijf ze vangen en melden!

Joris Weitjens en
Filip Matthys

BVK-ADVIES:

Kies bij uitzetting in groot, open water voor 'matchbare' karpers.

MATCHINGPROOF

Voor de BVK is het een keiharde noodzaak om uitzetspiegels tenminste een paar schubben te gunnen. Voor wie het nog niet wist: het feit dat die schubben bij geen enkele spiegelkarper op precies dezelfde plek zitten vormt de basis van de beproefde SKP-monitoringsmethode. Die methode heeft ons al zo lang, naast veel plezier, veel data en kennis bezorgd die in toenemende mate van pas komt bij modern karperbeheer. De berg SKP-data kan ons nooit hoog genoeg gaan!

Het matchen van deze Duitse spiegel kostte uren...